

MORGONBRIS

TIDNING FÖR DEN

SOCIALDEMOKRATISKA KVINNORÖRELSEN

(9:de ärg.)

Utgiven av Socialdemokratiska Kvinnokongressens Verkställande Utskott.

Stockholm 1914, A.-B. Arbetarnes Tryckeri

<p>Nr 1 Januari</p>	<p><i>Prenumerationspris:</i> 1: 20 pr helt år, 60 öre pr halvt och 30 öre pr fjärdedels år. Lösnummer 10 öre.</p>	<p>Redaktör: Anna Lindhagen.</p>	<p>Morgonbris' expedition: SIGNE SVENSSON, Allm. Tel. 24436, Upplandsgatan 85, 4 tr., Stockholm. Annonser å sista sidorna pris 15 öre pr mm.</p>	<p>1914</p>
-------------------------	--	--------------------------------------	---	-------------

Nyår.

Vid varje årsskifte gäller det att taga nya tag. Vi socialdemokratiska kvinnor hava ännu alltför mycket ogjort, då det gäller att organisera kvinnorna fackligt. Vi hava även mycket arbete att lägga ned i upplysningsverksamhet. Upplysning om socialismens innebörd, om organisationens nödvändighet för att förhindra utslagning av arbetskraften och svältlönerna. Upplysning om fackutbildningens nytta och om hur mycket starkare den står i livets kamp som äger den och kan utföra ett arbete väl. Upplysning särskilt till de unga om hemmets betydelse såväl för det uppväxande släktet som för mannens och kvinnans kamp utåt. Upplysning även i hemhushållningens många gång ganska svåra konst. Upp-

lysning om kooperationens betydelse för arbetsklassen såsom hjälp i kampen för bättre ekono-

Parcerna. Målning av Michelangelo.

miska förhållanden. Upplysning om nödvändigheten för kvinnan att få full politisk medborgarrätt. Bilden här visar de gamla ro-

marnas ödesgudinnor, vilka här hos oss i nordén kallades nornorna. I dessa tre nornors, — Urd, (fortid), Vardande (nutid), Skuld (framtid), — oavlåtliga verksamhet hade enligt myten världslivets bestånd och utveckling sin grund.

Den gamla och evigt nya undran inför det outransakliga, inför ovissheten vad ett nytt år skall bära i sitt sköte griper oss alltid vid årsskiftet. Men ett veta vi dock varje öde till trots: att framtiden i mycket beror av oss själva, att vi kunna skapa denna starkare, ljusare för oss om vi sätta in allt vi äga av arbetsenergi, storsinhet och friskt mod. Göra vi detta tjäna vi också mänskligheten, som längtar efter befrielse från skamfläcken att vara tyngd av obroderlighet, av slaveri, av orättvisor.

Red.

"Vi trotsa svärdet för människovärdet!"

Detta, de vaknande tankarnas vittnesbörd, har tonat oss till mötes från de djupa leden. Det har börjats med en liten svag aning, men så småningom vuxit ut och blivit starkare och starkare, detta, att vi ha något av värde uti oss, något som ingen barmhärtighet i världen kan bevara och utveckla, endast vi själva. Något, som vi måste kämpa för, alltefter förmåga, ty det är vårt eget objektiva värde; värdet av vårt förnuft, tecknet på vår suveränitet i världen.

Ju större ett mål synes, ju intensivare strides det för det och ju klarare var och en inser de värden han har att frigöra inom sig, desto mera arbetar han härför. Att människovärdet gått in i det allmänna medvetandet, som varande ett högt värde, det visas oss varje dag av den enskilde individen med sina sociala strävanden. Den drivande fjädern för hans aktivitet är ingenting annat än hans värderingsförmåga. Och han ser, att de yttre hindren för det sannare människovärdets vara äro de samhällliga missförhållandena, medan de inre och de värsta äro slöheten, liknöjdheten och lättsinnet. Varför det också är den om sitt värde okunniga medmänniskan, som mest hindrar honom i hans ideella arbete och som många gånger gör det tungt och hopplöst.

Ty visserligen kan vårt förnimmande och vårt viljande komma endast ifrån personligheten, men vi äro dock skapade som samhällsvarelser, varför också våra relativa lyckomöjligheter på ett oupplösligt sätt äro förbundna med våra medmänniskor. Björnstjerne Björnson sade på sin dödsbädd: "Varje människa har en stjärna, den de försöka att släcka för varandra." Det är så. Medvetet eller omedvetet göra vi det. Den ene får lida för de många och de många för den ene. Förenat står människosläktet — som en för alla och alla för en — till ansvar.

Huru i högsta grad missvisande är det icke därför, att i samband med individualitet tala om "egoism". Om den ene vore oberoende av den andra kunde något sådant nämnas, men nu är man endast en del av det hela, och som sådan är vår förnämsta uppgift att fungera på bästa möjliga sätt. Och det är också genom denna vår oavhängighet av varandra, som det är av en så stor betydelse huruvida det är många eller endast få, vilka ha förståelse för det heligt rättvisa kravet älska: — "Vårt människovärde, vårt människovärde."

Vi böra rannsaka oss själva, om vårt eget subjektiva värderande hindrar eller befördrar det helas framåtskridande. Skulle jag då vakna upp och erätta mig med att stå slö inför begreppet människovärde, eller att helt lätt-

sinnigt nonchalera det — det sista är nu det mest pöbelaktiga — då vet jag, att jag varit orsak till lidande för mina medmänniskor.

Lyckligtvis har dock, som ovan nämnts, det stora flertalet kommit till ett visst medvetande om sitt värde. Men det vill gärna hänga med en och var, att så fatta vår uppgift, att vi endast vilja hava och ingenting giva; beroende på svårigheten hos tanken, att hålla det andliga skilt från det materiella. De stora ekonomiska missförhållandena, som göra att den ene skall sakna det nödvändigaste och den andra leva i överflöd, har fyllt den fattigas sinne med ett hätskt agg, vilket icke gärna vill lämna rum för en så barock tanke, som att han har något att giva. Men det är nu inte heller meningen att han skall giva något så han blir fattigare — vilket han för resten inte gärna kan bli — utan han skulle lära sig så tolka människovärdet, att det inte är bara "kläder, föda, hus och hem", utan det är oändligt mycket mera han har att strida för, högre värden, där helt andra principer gälla än vid de ekonomiska, varför också det märkvärdiga kan ske, att just den som mest giver är rikast. Den nödvändiga ekonomiska kampen behöves därför på intet sätt bli mindre effektiv utan tvärtom. Jag skulle vilja hålla följande mening av Boström, som varande en verkligt "ekonomisk" sanning: "Det är ej nog med att söka avhjälpa det onda, man måste också söka realisera det goda."

Men på vilket sätt? frågas det kanske. Ja, sättet det gives osökt av personligheten själv, endast att han lyssnar till sitt gudomliga jag — något annat namn kunna vi ju icke giva det, alldenstund det absolut icke kan härledas till något materiellt — och dit hör också förnuftet.

Alla människor, även de "ondaste", ha något gott inom sig att realisera, göra nyttigt, emedan vi alla äro begåvade med en själ; delaktighet i något högre, som i sig självt icke kan rymmas något ont.

Därför skola vi förstå, att vi icke hävda vårt människovärde endast genom att fordra och söka att avhjälpa det onda, utan vi skola också giva och söka realisera det goda.

Lisa Jönsson.

Lagstadgad 10-timmars arbetsdag för kvinnor.

Den 3 sept. i år uppvaktade en deputation från Socialdemokratiska Kvinnokongressens Verkställande Utskott och Socialdemokratiska Kvinnornas Samorganisation i Stockholm civilministern med följande skrivelse:

»Då frågan om lagstadgad 10-timmars arbetsdag för kvinnor kommer att behandlas på Internationella arbetarskydds-

konferensen i Bern innevarande september, och då svenska regeringen dit ämnar sända representanter för Sverige, bedja vi undertecknade till Eders Kungl. Maj:t få uttala, att vi anse särslagstiftning för kvinnor ej vara till skydd för kvinnorna utan endast skärpa konkurrensen mellan män och kvinnor samt försvåra kvinnornas utkomstmöjligheter.

Vi tillåta oss även göra en erinran därom att, innan lagen om förbud mot kvinnornas användande till arbete nattetid vid industriella företag antogs, inlades bestämda genesor mot en sådan lag från kvinnohåll, och att det sedermera visat sig att kvinnornas farhågor angående denna lags skadliga verkningar besannats.

Vad det nu ifrågavarande förslaget angående särslagstiftning vidkommer, bedja vi få framhålla dels att industriarbetare i stor utsträckning redan nu icke hava längre arbetstid än 10 timmar och i många fall kortare än 10 timmar, dels att även förslaget om att i en lag angående maximalarbetsdag för kvinnor skulle inryckas tillåtelse för vissa timmars övertidsarbete kommer att i mycket hög grad hava ofördelaktig verkan på kvinnornas ställning inom arbetsmarknaden.

På olika kongresser och möten angående frågor, som beröra arbetarskaförhållanden, hava uttalanden gjorts mot särslagstiftning för kvinnor, och bedja vi få hänvisa särskilt till bilagda uttalande i frågan om lagstadgad 10-timmars arbetsdag för kvinnor, vilket antogs den 26 augusti på ett möte i Stockholm av arbetare.

Vi uttala även den förhoppningen, att av de representanter, som regeringen utsänder till Internationella arbetarskyddskonferensen, kommer att framhållas de synpunkter i föreliggande fråga, som i vår skrivelse framförts.»

Civilministern lovade att delgiva regeringens representanter vid arbetarskyddskonferensen skrivelsens innehåll.

* * *

Arbetarskyddskonferensen avhölls i september och varade minst 10 dagar. Det var ovannämnda fråga och frågan om förbud mot nattarbete för i industrin sysselsatta minderåriga arbetare, som voro föremål för dess överläggningar.

Resultatet av förhandlingarna om lagstadgad arbetstid för kvinnor finna vi i följande preliminärt träffade överenskommelse, vilken undertecknats av alla representerade stater utom Ryssland och Australien.

Grundlinjer till en internationell överenskommelse angående fastställande av daglig arbetstid för i industrien sysselsatta kvinnor och minderåriga arbetare.

Art. 1.

Varaktigheten av industriellt arbete för kvinnor utan hänsyn till ålder samt för unga arbetare intill fyllda 16 år skall, med i det följande angivna undantag, uppgå till högst 10 timmar pr dag.

Arbetstidens längd kan också bestämmas till högst 60 timmar för arbetsvecka jämte 10 1/2 timmar för dag.

Förevarande överenskommelse äger tillämpning å alla de industriella företag, varest flera än 10 arbetare eller arbeterskor sysselsätts; den hänför sig icke i något fall till företag, där endast familjens medlemmar äro sysselsatta.

Var och en av de kontraherande staterna tillkommer att fastställa, vad som skall förstås med industriella företag. Såsom sådana skola under alla omständigheter räknas gruvor och stenbrott ävensom tillverknings- och förädlingsindustri; lagstiftningen inom varje stat skall i sistnämnda hänseende uppdraga gränsen mellan industri å ena sidan samt jordbruk och handel å den andra.

Art. 2.

Arbetstiden skall avbrytas av en eller flera raster, som skola fastställas av lagstiftningen inom varje stat, dock med följande tvänne förbehåll:

att, då arbetsdagens längd icke överskrider 6 timmar, någon rast icke behöver fastställas; att, då arbetsdagens längd överskrider nämnda tid, en rast om minst $\frac{1}{2}$ timme skall föreskrivas under eller omedelbart efter de 6 första timmarna.

Art. 3.

Maximalarbetstiden kan, med de förbehåll, varom förmäles i art. 4, förlängas genom övertidarbete:

- om statens eller något annat offentligt intresse oundgängligen kräver det;
- i händelse av force majeure, då vid ett företag inträffar ett avbrott i driften, vilket icke kunnat förutses och som ej har periodisk karaktär;
- i det fall, att arbetet hänför sig till råämnen eller ämnen under förarbetning, vilka äro utsatta för mycket hastig förvandling, och så erfordras till förekommande av en eljest oundviklig förstörelse av dessa ämnen;
- i industrier, som äro underkastade årstidernas inflytande;
- under exceptionella förhållanden inom alla företag.

Art. 4.

Hela den effektiva arbetstiden, häri inberäknat overtidsarbete, får icke överskrida 12 timmar pr dag, undantagandes vid fabriker för konservering av fisk, grönsaker och frukt. Overtiden får uppgå till sammanlagt 140 timmar pr kalenderår. Den får uppgå till 180 timmar inom tegelindustrin, beklädnadsindustrin, tillverkningen av modeartiklar, plymer och konstgjorda blommor samt vid fabriker för konservering av fisk, grönsaker och frukt.

I intet fall tillåtes overtid för minderåriga arbetare under 16 år.

Förevarande artikel äger icke tillämpning å de fall, som avses i art 3 a) och b).

Art. 5.

Förevarande överenskommelse träder i kraft två år efter undertecknandet av protokollet över stadfästelseaktens överlämnande.

Fristen för dess ikraftträdande förlänges:

- från 2 till 7 år inom råsockertillverkning av vitbetor, knypplingsarbete samt inom spinneri- och vävnadsindustrin;
- från 2 till 7 år i de stater, där den genom lag fastställda dagliga arbetstiden för kvinnor utan hänsyn till ålder samt för i industrien sysselsatta minderåriga arbetare ännu uppgår till 11 timmar, dock att, med de undantag, som stadgas i föregående artiklar, arbetstidens längd icke får överskrida 11 timmar pr dag eller 63 timmar pr arbetsvecka.

Således stå vi åter inför en överenskommelse, som leder till ytterligare olika lagstiftning för män och kvinnor och således kan komma att kringskära kvinnornas utkomstmöjligheter.

Behållningen från mötet i Arbetare-institutet den 2 nov. 1913, där Ellen Key talade till förmån för Morgonbris, blev kr. 139: 98.

Resebrev.

Den resa undertecknad företag genom södra Sverge 25 okt.—13 nov. var egentligen planerad för kamrat Emma Flood, men hon blev på grund av sjukdom förhindrad börja som beräknat var. Utom den egentliga planen besökte jag först Oxelösund den 25 okt. Mötet var besökt av inemot 300 personer, så skulle man döma därefter borde klubben ha lätt att arbeta och ha ett stort arbetsfält, men tyvärr ha ofta landsortens klubbar svårigheter att dras med, som stadsbon aldrig behöver tänka på. Dagen därpå i Nyköping. Där har vi en kvinnoklubb, som nedlägger ett intresserat arbete på agitationen bland kvinnorna, framför allt att hålla de organiserade kvinnorna inom distriktet samlade. Här var dock stor konkurrens med möten av flere slag, varför klubbens möte ej fick så stor tillslutning.

I Sparreholm åter var mötet gott besökt och stämningen den rätta, men det lyckades dock ej att återuppväcka kvinnoklubben. Det fanns några intresserade kvinnor som intet högre önska, men förslaget rönt också motstånd. Det förefaller så ofta då en klubb av en eller annan anledning måste läggas ned, att kvinnorna ha svårare att övervinna ett nederlag inom föreningslivet än vad våra manliga kamrater ha. Jag gav det råd jag kunde: att de intresserade skulle ansluta sig till arbetarekommunen, och jag upprepar det nu i »Bris», som jag vet fortfarande har sin läsekrets där.

Resan till södra Sverge började väl först i Linköping, där våra kamrater — i en undangömd vrå, som nästan ger illusion av att vara mötesplats för någon hemlig sammansvärjning — har sitt »Folkets Hus». Genom något missförstånd ang. annonsering var mötet ej så välbesökt, ett 50-tal åhörare, men stämningen dock den bästa.

Nästa möte var i Västervik. Klubben hade där haft otur med anordnandet, i det en annan kvinnlig talare samtidigt talade över samma ämne, nämligen kvinnornas rösträttsfråga. Klubbmedlemmarna beredde både sig och mig på missräkning med mötet — och jag kan knappast beskriva vår glada överraskning då vi vid vår ankomst till den trevliga möteslokalen funno den nästan fullsatt. Så kan det gå!

Vid Motala verkstad har för något år sedan funnits en duktigt arbetande kvinnoklubb och i hopp att möjligen få den i arbete igen var ett möte ordnat där med arbetarekommunens medverkan. Detta blev dock fåtaligt besökt och utan synligt resultat, man syntes här sätta sin lit till den inne i staden arbetande rösträttsföreningen.

Det blir ju alltid vid en längre resa en del klubbar som få för dem mindre lämpliga dagar, så var det i Boxholm. Ändock var väl närmare ett 100-tal åhörare. Här finns en, ej stor, klubb,

men med beprövade och intresserade medlemmar.

Färden gick så till Skåne med Åhus som första mål. Här höll det i sista minuten på att trassla till sig med lokalfrågan, vilket gjorde att mötet nog ej blev på den bäst valda tid, men samlade dock, trots stark konkurrens, även här ungefär ett hundratal åhörare. I Ystad och Trelleborg var förhållandet detsamma, stark konkurrens om själarna!

På själva Gustaf Adolfs-dagen, då det patriotiska Sverge samlas i kyrkor och torg till minnesfirande, hade Malmöklubben anordnat en trevlig fest i Folkets hus' vackra festsal, som blev rätt väl besökt. En sak som jag i detta sammanhang icke kan förtiga — om det också icke har direkt med mötet att skaffa — var, att klubben vid efteråt hållet enskilt möte beslöt att upprätta en rösträttsbyrå i Folkets hus för namnsamlingen.

I Arlov och Eslöv hade resp. arbetarekommuner beredvilligt anordnat möten, men kvinnorna — stannade hemma.

I Landskrona Folkets hus var bal och teater och fester under och över och bredvid den lokal där klubben hade sin tillflykt. Vi hade i alla fall ett litet trevligt möte och ovanligt nog var mötet besökt av nästan uteslutande kvinnor; så borde det vara ofta! Ett praktigt möte hade vi likaså i Furulund, där vi torde ha en av Skånes största kvinnoklubbar. Så var det även i Billesholm, ett bra möte och en klubb med målmedvetna och entusiastiska medlemmar. Kävlinge ståtliga Folkets hus hade gott rymt något 100-tal fler besökare. En kraftig agitation hade dock föregått mötet så klubben hade gjort vad den kunnat; bättre lycka nästa gång!

Min resa i Skåne var nu slut. På hemvägen besökte jag Norrahammar, en plats som ur kvinnoorganisations-synpunkt kan betecknas som en av Smålands ljuspunkter. Trots ett litet ofrivilligt krångel med mötesdag var mötet välbesökt och stämningsfullt.

En resa i agitationssyfte ger anledning till en hel del reflektioner, som anknyta sig till vårt arbete. Men detta resebrev skulle inte få bli långt, då det ju är flera resebrev till detta nummer. Jag får väl sålunda avstå till en annan gång, då det blir tal om våra framtidsutsikter. Innan jag slutar ber jag få rikta en uppmaning till alla dem som togo emot namnsamlingslistor, att fortast möjligt insända dem, påtecknade eller ej, till undertecknad. Och så till sist, kamrater: ett hjärtligt tack för allt det intresserade arbete ni utfört för att få bästa resultat av alla dessa våra möten och ett hjärtligt tack för all gästfrihet och all vänlighet jag fått mottaga, på samma gång jag nu önskar och hoppas, att det arbete, vi alla gemensamt utfört, må medföra ett lyckosamt gott nytt år.

Eder Agda Östlund.

Litteratur.

Maria Sandel: Virveln. Tidens förlag. Kr. 3: 75.

Olika rörelser, strävanden och företeelser, som gått genom tiderna, ha så småningom och förr eller senare fått sina skildrare eller skalder. Så har nu också arbetarkvinnan fått sin i Maria Sandel. Och efter allt att döma har hon fått, åtminstone efter vissa linier, den rätta, vilket ju annars inte så ofta kan sägas gunås — åtminstone inte i närvarande tidsskede, då så många tro sig kallade, men så få verkligen äro utkorade.

I *Virveln* få vi följa den lilla industriarbetardotterns liv från den dagen hon slutar sin skolgång och till den kvällen vi träffa henne sminkad, sidenfrasande och fal på storstadsgatan vid den tid på dygnet då guldkrogarna släppa ut sitt dyrbara ambulerande möblemang. Där står hon, Magda Mejsel, fräck och vacker och med öppen famn för vem som vill.

Man blir icke förvånad över att träffa henne där. Det var så naturligt. En svag karaktär, ett gott hjärta, ett öppet och mottagligt sinne för allt, ont som gott, och då hon placerades så att mest ont, d. v. s. dåligt, bjöds henne, men hon ej utrustats med den sälleynta gåva, som heter *urskiljning av egen kraft*, så var hennes väg lagd rak i armarna på den av en vis och nådig samhällsordning ömt omhuldade fru Prostitution.

Magda lever sin barndom (d. v. s. till och med sitt 14:de år) i ett fattigt, barnrikt men redbart och ordentligt hem — i motsats till så många av hennes likar, som till ledstjärna sedan genom livet ha minnet av ett litet trångt helvete, från vilket deras enda önskan var den, att bara bli stor och slippa ut, ut, vart som helst. Och därför blir det också så ofta för dessa »vart som helst». De ha ingenting fått lära och stå därför inte i den ställning att de få välja.

Magda hade dock goda föredömen från sitt hem och hade fått lärt sig goda seder. Men hemmet var fattigt, oupphörligt nya tillskott i familjen och hon var äldst, snart fjorton år, alltså måste hon hjälpa till och någon annan resurs än fabriken fanns och finns knappast för henne och hennes klass. Den råa tonen och de vulgära laterna väckte först hennes bestörtning och avsky, men lika lätt som hon snart skulle slipats av och blivit ett med en annan bättre omgivning och vuxit till sin själ under en människovärdig behandling, lika lätt sjönk hon och blev en av dem, som göra sig själva visserligen mycket ont, men sin klass ännu mer. Hur tacksamt och enkelt är det ej för kapitalet att dirigera efter mottot: *Håll dem nere*, då sådana som Magda Mejsel rekryterar grottekvarnarna. Ty

Till guldet står,
till guldet trår
dock allt.

Vi fattiga, ve oss!

Men Maria Sandel visar oss även en annan arbeterska, både på fabrikena och i hemmen, och oftast i bådadera på en och samma dag. En annan typ, med stål i viljan och värme i bröstet, men också mod. Och stundom, som i kapitlen om storstrejken, med gnistrande hat i blicken. Ett hat mot den ordning, som för egen vinning och med medel som strida mot mänskliga rättbegrepp, bära hand på ett värnlöst folk, och, då detta är för stolt att be om *nåd* då det anser sig ha *rätt*, till sist delvis driver det ut ur det land, som också borde vara detta folks och som det älskar därför att det levat och lidit där.

Liksom Maria Sandel känner industriarbeterskans liv och visar oss hur det flyter fram mellan skuggor och dagar, ingenting döljande av vare sig hennes fel eller förtjänster, men ofta kastande ett försonande och, vad bättre är, ett förklarande ljus över de förra, så känner hon också den inom arbetarhemmen trälände hustrun. Hela skalan ut, från de jämförelsevis välbärgade till hyreskasernernas namnlösa martyrer och svältkonstnärer, vilka vid kritiska perioder, som kvartalsskiften t. ex., ha känt sig föranlåtna att förflytta det mesta möjliga av husets tillhörigheter över till »farbror». Den allt försakande och uppoffrande modern, den tappra och frimodiga hustrun, dessa hemmens tusenkonstnärer, vars arbete och strävan äras och besjunges med så många och vackra ord i tal och skrift, men så litet aktas på eller ens märks av de som stå närmast och som röna den direkta fördelen av omsorgerna. För att kunna existera måste arbetarefamiljen nämligen räkna med ett tvåfaldigt arbete från kvinnan, men vad dessa kvinnor hittills förmått har ingen fått veta, det har begravts med dem i den stora namnlösa massgraven. Maria Sandel har inte känt sig för stor att skriva om vad smått hon sett, men så hör hon nog till dem som se längre än vi vanligen göra. Det blir troligen ofta en omvärdering av värdena, stort kan bli smått och tvärtom. Och klokast är väl undvika svära på satsen att »snillet faller från himlen sådant det är».

Maria Sandel är ingen s. k. feminist. Hon bara visar hur det ser ut i hemmen och hon *skyller* varken på den ene eller den andre ens då parterna, ytligt sett, äro skyldiga. Ty Maria Sandel ser inte ytligt. För skulle man tro att hon ser *för vackert* på somt, ja, kanske kan man inte på allvar påstå *för vackert*, men det är så svårt att kasta ut beskyllningen sentimental och dock är det, enligt mitt tycke, en lämplig benämning på en kärlekshistoria som Birgits. Inte heller Sylvi och hennes käraste kunna svära sig fria från denna sentimentalitet, dock blir det mycket trovärdigt och rörande över dem, men Birgits uppslagra förlovning! Så groteskt då det ju ändå gällde att rädda

en själ. — Däremot den överdådigt väl tecknade typen Boman! Man har en vämjelig känsla av skabb på kroppen hela tiden han är med. Han följer dock ej så länge. Dör snart. Ett svårt skabb är han väl, tillsammans med stallbrodern Lur, på arbetarrörelsen. Dock ej så vanlig som den senare. Och säkert komma båda att snart dö ut. Blir det tillräckligt med bröd åt hederligt folk ha skälarna ingen mission.

Till sist: *Virveln* är en bok om arbeterskor och arbetare, skriven av en arbeterska som, om man kan draga upp sådana gränser, är bland dem som står vår arbetareklass så nära någon kan stå, som ser felen och förtjänsterna och älskar sin klass så högt att hon har mod att gissla, då så behövs. Men Maria Sandel vet också vad klasskamp i våra dagar är och vad den sak för framtida kultur betyder, för vilken man har kraft och mod att svälta.

Till arbetareklassens kvinnor vilja vi naturligtvis särskilt rekommendera denna bok, i synnerhet som den om någon månad kommer ut i billighetsupplaga.

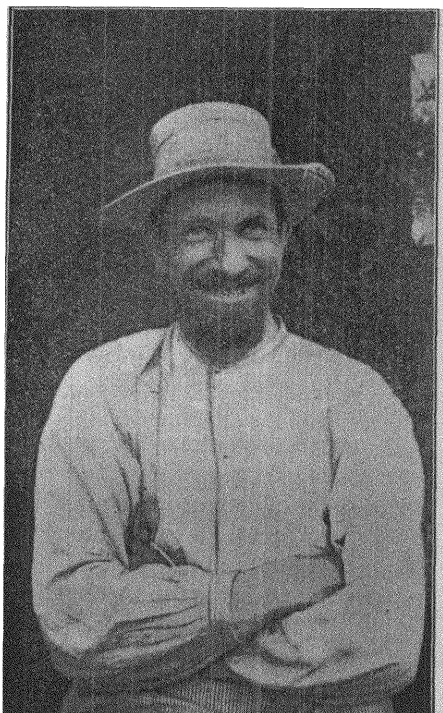
Julia Ström.

Sömmerskornas levnadsförhållanden i Köpenhamn.

Under hela efteråret 1913 har sömmerskornas förbund drivit en ivrig agitation bland sömmerskorna för att få dem att sluta sig till förbundet, varigenom det bleve möjligt att förbättra deras usla ställning. Ivrigast agiterar förbundets ordförande, fru Petersen, en typisk sömmerska med blekt, magert ansikte och små fina händer.

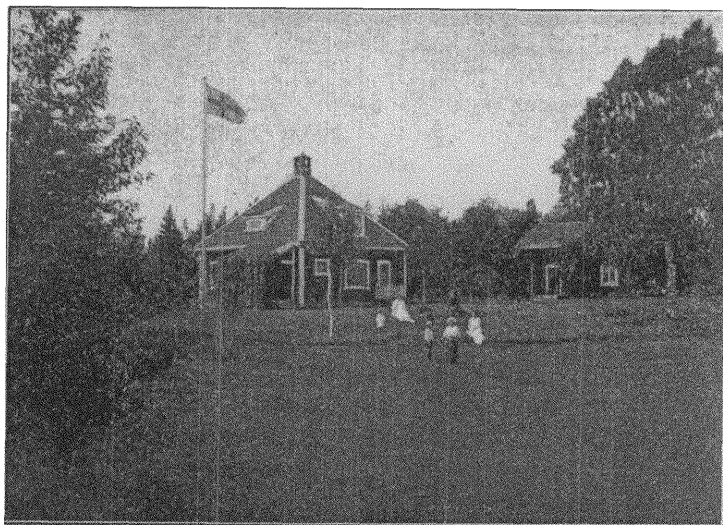
På olika platser omkring staden har man hållit slutna möten, där fackkvinnor kunde fritt byta tankar och planera förbättringar i sin ställning. Omkring 2,000 agitationsblad ha blivit utdelade. Dessutom har man drivit hemagitation och genom pressen sökt väcka den allmänna opinionen på sin sida.

Slutligen den 8 december ställde man till ett offentligt möte, där flera talare med tillhjälp av statistiska uppgifter samt personliga erfarenheter m. m., belyste sömmerskornas usla lönevillkor. Där uppträdde en kommunalläkare, som vid sin praktik ofta kommer i beröring med dessa bleka, blodfattiga människoskepnader; en biskop, som även ofta har att göra med utmattade sömmerskor, vilka genom honom söka plats till vilohem. Där talade även en radikal borgarekvinna, som betonade nödvändigheten av en fackskola för sömmerskorna. Men den bästa talarinnan var otvivelaktigt den förutnämnda fru Petersen. Hon har redan i 13 år varit verksam som förbundets medlem, offrat alla lediga stunder till agitationsarbete. Ibland, då hon känner sina krafter svika av överanstängning eller råkar i förtvivlan för sakens långsamma framsteg, reser sig för hennes ögon ett minne av en enka, som ej tjors offra 20 öre till medlemsavgift, för att ej hennes barn fördenskull bleve utan bröd, och då fortsätter hon ånyo med än större iver.

Anders Larsson Kilian.

Redan länge har Kilian flitigt brukat pennan i andras organ. Främst har hans ämne varit jordfrågan, såväl vad angår erfarenheter från småbruk som tankar om nya riktlinier för jordpolitiken. Nu är han utgivare av veckotidningen Odlaren, organ för det nybildade Sverges odlareförbund*). Han är även, såsom bekant, skald, och har i ett häfte låtit samla några av sina dikter.

Kilians hem, Kilen, i Jämtland.

Ur "Odlare"

av
Kilian.

Vart ljus, som bland folket tändes, vi
därföre hälsa glatt.

Det klarnar i skog och dalar. Förbi är
den mörka natt.

Bland storindustriens ekaror skall tanken
gå fri och klar

och talet om »dumma bönder» skall få
ett förståndigt svar.

Så skola de unga väckas och då skall
det gråaste grus

och då skall den grövsta syssla stå fram
i ett annat ljus.

Ty den, som förstår naturen, han kän-
ner att åkerns gull,

att ängens och kindernas rosor — allt
växer ur jordens mull.

Då vinner ock plöjarns syssla ett annat
och nytt behag.

Då vänder han åkerns tiltor med glädje
mot solljus dag.

Och vallflickans blyga drömmar gå icke
till stadens sten

men bygga ett hem, som hägnas av
solljus och fruktyngd gren.

Kvinnornas löner äro i allmänhet långt mindre än männens. Då en kvinna får årligen i medeltal 422—572 kr. har mannen i samma bransch 1,070 kr., eller i veckan: kvinnan 6 kr. 80 öre, mannen 15 kr. 70 öre, i timmen kvinnan 18 öre, mannen 38 öre. Kvinnornas löner kan man indela i tre grupper. Den minsta lönen är 7 kr. i veckan, 11 kr., som förekommer vanligen, samt högsta 18 kr., som nås sällan. Ehuru livsfröndenheterna i Köpenhamn äro något billigare än å andra orter kan man dock lätt förstå att med 7 kr. i veckan kan man knappt hålla sig vid liv. Detta lönsystem utgår från den förutsättningen, att kvinnorna ej äro självförsörjande, men av den för fyra år sedan utförda statistiken framgår att den största delen av sömmerskorna äro självförsörjande. Man utfrågade 1,526 hemarbetare i Köpenhamn och bland dem voro 634 gifta, 900 voro självförsörjande, näml. 582 ogifta och 318 enkor. Dessutom hava de ogifta oftast en gammal mor att uppehålla och änkan barn. Vore det därför icke mer rättvist att bestämma lönen efter de självförsörjande och ej efter dem som sysselsätta sig med facket blott som biförtjänst eller som sport?

För omkring fyra år sedan ämnade några borgerliga föreningars gemensamma kommitté stifta en fackskola för sömmerskor, men miss-

lyckades försöket då sömmerskornas fackförenings ordförande, fru Petersen, ställde som villkor, att eleverna måste tillhöra fackföreningen. För övrigt var fru Petersen av den åsikten att en fackskola ej är nödvändig för lägets förbättrande, ty enligt hennes tanke äro sömmerskorna skickliga nog. Betrakta modeutställningarna i skyltfönstren! Likna de ej underverk, som man knappast kan tro att människohänder kunnat utföra? Hon visade även för mötet flera fina arbeten såsom linnen, förkläden m. m. förklarande arbetets värde samt den låga lönen för dem, då sömmerskorna till på köpet ofta få använda egna tillbehör.

Då man försöker övertala sömmerskorna att ingå i förbundet, svara vanligen hemarbetarenskor att de ej ha råd att betala kontingenten. Hemarbetarenskor äro i allmänhet svårast att få organiserade, ty det fattas dem kamratkänsla, andra sömmerskor igen äro rädda för direktrisen, som kan avstänga dem från arbete om de inskriva sig i förbundet. Men det finnes även flera sådana, vilka anse det för okvinnligt och ofint att tillhöra ett fackförbund. Emellertid är organiserandet i sitt eget fackförbund det enda medel, varigenom sömmerskorna kunna få förbättring. De skola själva med stöd av hela arbetarskaran skaffa sig bättre livsvillkor, och det nå de endast om de förena sina svaga krafter till ett väl organiserat förbund, vilket kan uppträda som motståndare mot deras förtryckare.

M. P.

Vännerna.

Tyko och Ture hade arbetat tillsammans på sågverket i många år om somrarna och utom det: de hade delat rum, som lösfolk brukar, sedan förra hösten, och de var de bästa vänner en gärna kunde tänka sig.

Nu var det vår. Marken, grön och grann där fötter ej trampat, svällde av alstringslust, och borta i hagarna blommade häggen. Doften av den följde med varthelst det »drog» starkast utåt vägarna eller in i förstugorna, husens, och gjorde svärmiska naturer underligt rusiga. Luften stod stilla, stilla, så den nästan retade med sin brist på liv och lidelse. Den kändes ljum i solen, som ett oskuldstykke.

Nedanför låg sjön, speglade vid stränderna i sitt blanka vatten brädstaplarna och sågskorstenarna, vars röksvarta topphuvuden såg över trädtopparna och åsarna, ängsligt, likt lurendrejare som smugglat.

Pojkarna låg på gräsplanen utanför sin bostad, en av de många i spridd ordning på backslutningen ovanför sågen liggande arbetsbarackerna, sedan arbetet var slut om kvällen.

De låg på ryggen med armarna under nacken och kikade på himlen, som var blå. Än rullade de om på magen — ty det är så underligt med oss människor

*) Redog. för odlaremötet, då detta bildades, var infört i Morgonbris oktobernummer förra året.

Finlands socialdemokratiska kvinnoförbunds kongress.

Den 23—25 sistlidne oktober sammanträdde i Tammerfors socialdemokratiska kvinnoförbundet till sin sjunde kongress. 41 förbundsavdelningar representerades av sammanlagt 45 ombud. Ur berättelsen över förbundets verksamhet må följande anföras:

Upplysningsarbetet har bedrivits sålunda, att förbundsstyrelsens sekreterare gjort föredragsturnéer i landsorten, varjämte också tillfälliga föredragshållare utsänts. Sammanlagt har under de senaste två åren hållits 288 föredrag inför 16,674 åhörare.

Som understöd åt soc.-dem. kvinnoförbundet beviljade lantdagen år 1910 på förslag av soc.-dem. lantdagsgruppen ur den s. k. Längmanska fonden en summa av 2,000 mark att användas till spridande av litteratur. För denna summa har förbundsstyrelsen utgett 5 broschyrer, behandlande olika ämnen ur hälsovårdens område, särskilt skötsel av små barn, och dessa broschyrer ha dels sålts för en ringa penning, dels utdelats gratis. Innevarande år har lantdagen för enahanda ändamål beviljat 3,000 mark att användas under tre år framåt. Med egna medel har förbundsstyrelsen utgivit agitationsskrifter. — Den

socialdemokratiska partiskolan besöktes under sin första verksamhetsperiod 1911 av tre av kvinnoförbundets stipendiater, och under dess andra verksamhetsperiod innevarande år har förbundet givit stipendier åt tvenne kvinnor för att bereda dem tillfälle att besöka sagda läroanstalt.

För organisationen av söndagsskoleverksamheten har förbundet fått motaga av soc. dem. partiet ett understöd av 1,000 mk. pr år. För dessa medel har förbundet anordnat kurser för blivande lärare i söndagsskolorna samt anställt en kringresande instruktör, som äger ge anvisningar angående ledningen av dylika skolor.

Förbundsavdelningarnas antal är nu 75, med ett sammanlagt medlemsantal av 1,461. Avdelningarna erlagga till förbundet en avgift av 60 penni per år och medlem. Dessutom uppbäres extra skatt för att få ihop de ovannämnda stipendierna åt elever vid partiets högskola.

Vid förbundsstyrelsen diskuterades bl. a. avhållandet av en internationell kvinnodag. Kongressen beslöt göra framställning därom, att en sådan dag måtte avhållas i alla länder samtidigt, helst på höstvintern. Dess program borde uppta följande frågor: utvidgandet av parlamentens maktbefogenhet; den kommunala rösträtten; militarismen; redogörelser för den soc.-dem. kvinnorörel-

sen i olika länder samt kvinnornas rättigheter i stat och kommun och slutligen någon fråga, som förbundsstyrelsen just det året funne lämplig. Förbundsstyrelsen skulle äga övervaka anordningarna för dagens firande och tillse att dess betydelse klargjordes i en särskild publikation, förutom i artiklar i den soc.-dem. partipressen. Dessutom borde soaréer med värdefullt program anordnas samma dag, där så vore möjligt utan att det egentliga demonstrationsmötet därav lede intrång. Inkomsten av soaréerna tillfölle soc. dem. kvinnoförbundet.

Till att representera förbundet å internationella soc.-dem. kvinnokongressen utsågs Hilja Pärssinen, och för att bestrida kostnaderna beslöts en extra utaxering av 50 penni.

Frågorna om barnuppfostran upp- togo en betydande del av mötesprogrammet. Bland dem märkas spörsmålen om arbetarungdomens fortsatta utbildning efter slutad folkskolegång, om hemuppfostran och om undervisning i nykterhetslära.

Rörande agitationsverksamheten beslöt kongressen, att soc.-dem. kvinnoförbundet med större kraft än hittills skall bedriva sitt upplysningsarbete i form av tal och föredrag. Också bör man söka få föredrag berörande särskilt kvinnornas ställning och strävanden upptagna å programmen för de föredrags-

och vår lust att njuta: vi är nöjda en stund för att sedan alltjämt längta efter något som är bättre i det oändliga — och än låg de på sidan mot varandra, pratande, med huvet stött i handen. Ungdom har liten ro i sommarveckan mot lördagskvällen . . .

Länge hade de varit tysta när Ture reste sig på armbågen, såg drömmande ut över sjön och sade lågt med den osäkerhet i tonfallet, som kännetecknar självkritikern:

— Ett härligt herrans väder, du . . . i alla fall . . . ! Man kan ligga molstill och känna på hur någonting obeskrivligt vandrar med — vad ska jag säga? — med fötter av dun och het, röd andedräkt i kroppen på sej, och man kan det inte heller. Flyga vill man . . . låta sej lyftas högt, högt mot lyckan och sedan glida ner till jorden sakta . . . Jag minnes i går kväll . . . ! Om jag flög? Ånej. *Annu* kan man inte komma till väders utan »plan», bevars. Det var något annat — något —

Han avbröt sig och log omärkligt.

Det är så, att vi människor, åtminstone de flesta av oss, älskar i sorg som glädje, olycka eller lycka, att öppna hjärtat för en annan när det är överfullt och längtar efter deltagande. Ture bar sedan en vecka på en hemlighet, en lycka — eller olycka, hur man vill ta det — som lämnade honom ingen ro förr än han fått meddela åtminstone kamraten den. I allt, inte ens kärleksaffärer undantagna, hade de inga hemligheter för varandra, de två. Den ene talade alltid om för den andre vad som hänt honom under de tider, då

de voro skilda åt. Likväl betänkte sig Ture nu i det avgörande ögonblicket. Man fick knappast tro sig själv nu, nej sannerligen man det fick. Och vilken skam för honom, om *hon* sedan fick igen på skvallervägen att han sagt något!

— Nå? — undrade Tyko likgiltigt, fast ej utan en viss eggelse i tonen, och sneglade från sitt ryggläge på kamraten. Han hade små, tätt sittande ögon, men var i övrigt vad man kallar en vacker karl. Hans panna var hög, över medelmåttet, en egenskap hos honom som dåligt passade samman med hans sätt att skratta bullersamt och jämt åt lite. Det skvallrar om att personen är ej så litet inskränkt till sitt förstånd, vad jag vet.

Ture däremot var inte »vacker», snarare tvärtom med sitt breda, kraftigt linjerade ansikte, som därtill bar omisskännliga spår av ett »oregelbundet» liv. Det enda vackra hos honom var ögonen. De var blå och stora med en varm blick i — och de var lika farliga för kvinnorna att blicka in i, som limpapperet är farligt för flugorna.

Nu sade han:

— Du känner ju Maj?

— Gunnarssons? Den där, som tjänar hos inspektorens, ja. Än se'n?

— Hon . . . Jag är kär i henne. Det är alltsammans.

— Kär? . . . Ha! Tyko log medlidsamt. Samtidigt reste han sig på armbågen även han. — Jag skulle väl inte vilja sällskapa med den jäntan för min del. Mycket mindre förälska mej i henne. Inte ser hon illa ut, nej, men ett sätt så gud sej bevara. Yster som en getkilling: och

burdus ofta, när hon talar, som en Rättviksma. Ibland är hon så vemodfull och tung och trumpen — ibland däremot kan hon löpa omkull en i sin yra, som ett barn.

— Se på hennes ögon, får du se!

— Jag har sett dem. De är kloka, blicken i dem är varm så den kunde omsmälta vax. Men inte är hon i mitt tycke dyrkansvärdare än andra för det.

— Eller se på hennes läppar!

— Mja. Läpparna? Vem bryr sej om läpparna på en tös? Är hon välformad annars, är städad och kan dansa lätt och bra, så duger hon åt mej.

— Du och din dans! *Jag* ser först på ögonen, om jäntan passar mej, sedan på läpparna: är de saftiga och röda och fuktiga, och är ögonen kloka med den där varma blicken i, då tycker jag om människan. Ty är det ena hos henne vackert eller behagligt, så är naturligtvis även det andra det.

Ture talade med en övertygelse och värme, som skulle ha gjort sig bra i Don Juans roll på scenen. Men den andre var skapad av ett annat virke.

— Kyssa en jänta på mun jämt och samt — sade han föraktfullt. Jag förstår rakt inte vad så'n't ska tjäna till. Hon kan ju ha en sjukdom . . .

— Likväl kysste jag Maj i natt på soffan i bersån i trädgården däruppe — replikerade Ture drömmande. Och inte bara en gång kysste jag henne. Jag vet ej så noga för resten. Jag bara vet att det var gott, som att suga ur en namnlös läcker frukt den varma, söta saften, och så bjudas på något liknande omigen,

kurser, som anordnas av de socialdemokratiska valkretsorganisationerna. Billig och populär litteratur, belysande kvinnornas ekonomiska och sociala ställning, skall utges. Förbundsavdelningarna böra var på sin ort dryfta möjligheterna för en livligare husagitation samt envar söka upplysa arbetarkvinnorna om socialdemokratins grundsatser och värja dem vid praktisk verksamhet till främjande av sina samfundas intressen.

Till kongressens behandling hade också förelagts frågan: »Borde arbetarkvinnorna söka kraftigare än hittills kämpa mot den kyrkliga fördumningen?» Denna fråga bordlades emellertid till nästa kongress.

I förbundsstyrelsen invaldes följande personer: Aura Kiiskinen, Miina Sillanpää, Fiina Pietikäinen, Emmi Huttunen, Ida Aalle-Teljo, Olga Manner, Augusta Nyberg. Förbundsstyrelsen valde till ordförande Miina Sillanpää, vice ordf. Ida Aalle-Teljo och Hilda Herrala som sekreterare och kassör.

Med partihälsning!

Miina Sillanpää.

när hon kysste mej. Gud, den jäntan! Hon hade bröst som självsvåldigt spände hårt ut den tunna blusen. Själv var hon mjuk att lägga armen omkring och smeka, som en katta. Och hennes andedräkt — den smakade något av frisk sötmjolk, när hon låg skälvande mot bröstet intill mej. . . . Fattar du varför jag darrar lite ännu vid minnet — varför det ännu smakar något av namnlös frukt i mun på mej? Aldrig råkade jag kärligare jänta! — Omkring oss stod häggen vit, som klädda midsommarbrudar, och doftade bland björkarna. Ej långt borta, i granskogen ovanför, där landsvägen går, kvitterade en nattfågel — och inte bara en. På morgonkvisten var där en hel orkester av spelare och sångare. Från herrgården, där man ännu var uppe för ett födelsedagskalas, hördes pianospel och dämpade skraitt. På verandan satt Otto, inspektoren, som nyss giftat sej, med sin unga fru, en norsk »pige», och fortsatte smekmånaden. Genom lövverket såg jag dem. . . . Deras kroppar såg jag ibland tryckas lidelsefullt intill varandra, varpå de skrattande sprungit in. Eller jag vet inte. . . . När jag åter såg dem, sågo de upphettade ut i ansiktet — det var väl av vinet. . . . Att vara rik är nog härligt, du — att älska och älskas av en yppig, skön madonna! *Min* madonna, jag fat-

Skördefolk på hemväg. Torrnläsetsning av Knut Ander.

tige tusan, var den fruns piga. Och inte var hon mindre god. Jag böjde mej fram mot henne och viskade: »Blott en enda gång om året blommar Maj — en enda gång blott — — —?»

Sedan — sedan talade vi ej på länge. . . . Hon, Maj, är ett solbarn, ett skogsbarn! Den sällsamma doften av hennes hår skulle du känna! Och den där käckheten, den där lusten hos henne att gäckas och så med läpparna mysande mot mej själv avlägsna trumpenheten se'n! Trollet! Jag ska gifta mej med henne i höst. Om hon vill? Nog vill hon. Alla jänter vill gifta sej, om dom får — om dom kan. Och vad mej beträffar: jag ska bli en annan människa, jag skall sluta upp att supa. Det är som jag alltid har sagt: en bra jänta kan göra också en bra karl av en dålig — — —

— Alltså var du med på en finare

sorts bjudning i går kväll, du — gäckades Tyko utan att fästa sig särskilt vid det sista yttrandet, och drog litet på smilbandet. Men den glimt av avund, som samtidigt lyste ur ögonen, kunde han inte dölja för en iakttagare.

Maj, en älskogstöts av den sorten?! Det var någonting nytt. Och *han* som inte blivit varse detta förut! Jo visst — han såg det nu, när han med tillhjälp av vad han hört av kamraten framkallade bilden av henne i tankarna. Visst var hon grann.

— När går du till din Maj nästa gång, lycklige ost där, som kommer på bjudningar mitt i vårbrådskan? — frågade han och försökte dölja sitt intresse, det verkliga, med ett skratt.

— Lördagskvällen, om gud låter mej leva — sade Ture, som aldrig misstänkte svek och därför ibland råkade vara öppen-

August Bondeson,

läkaren, författaren, vis- och sagsamlaren.

Then som wil pläcka rosor måste liжда törnet, var August Bondesons valspråk. Det gamla svenska ordspråket med sin nedärvda erfarenhets bistra och bittra sanning föll i mina tankar just då jag fattade penan för att börja min artikel för Morgonbris.

Then som wil pläcka rosor måste liжда törnet —

August Bondeson har kommit i skymundan, blivit alltför snart glömd i vårt land och ännu ej tillvunnit sig det erkännande och den rangplats inom litteraturen, som han obestriddligen förtjänar både inom och utom Sverges gränser.

Det är nu över 7 år sedan vi miste två om än vitt skilda så dock på samma område framstående män, nämligen den förfinade diktaren och kritikern Oscar Levertin och den ursprunglige och humoristiske allmogeskildraren August Bondeson. De båda diktarnas dödsfall inträffade på hösten 1906, Levertin av-

August Bondeson berättar: Far rakar sig på söndagsmorgonen.

led den 22 september, Bondeson den 23. Det har sett ut som om denna ödets tillfällighet i någon mån skulle inverkat på August Bondesons efter-

mäle — att pressen ej så nära varandra skulle ha velat införa långa och utförliga nekrologer och att allmänhetens intresse och medkänsla för den sist avlidne härigenom skulle ha minskats. Jag vet ej. Men alldeles otroligt är det icke i denna ofullkomliga värld, där så mycket beror av en slump och obetydliga småsaker.

August Bondeson var ej, som på många håll uppgivits, direkt utgången ur den lantbrukande allmogeklassen. Hans far, Carl Bondeson, var hantverkare, sadelmakare och skomakare i Vessige, Halland. Hans mor var av klockaresläkt från Småland och hette Lisa Beata, två av hans morbröder voro klockare och två gästgivare, den ene av dem var en flink spelman och lärde August spela fiol.

I en liten rödmålad stuga med syrener utanför knuten i den blomstrande täppan och med Ätran flytande nära förbi föddes August Leonard Bondeson tidigt på våren 1854.

I Fågelboet, som han senare alltid benämner sitt barndomshem, växte han upp lycklig och glad — men en riktig liten bråkmakare var

hjärtlig intill det barnliga. — Då räkas vi i bersån igen.

Han reste sig sittande och visslade sakta med läpparna, som den gör, hos vilken något vackert leker i hågen.

Den andre iakttog med tankfull min hur i gräset två myror drog åt var sitt håll en insekt, som slutligen blev den enas. En ångbåt gick ute på sjön, så vattnet brusade hörbart framför hans bog. Lekande pojkar stöjade uppe i skogsgläntan, där de hade något fyr. I en dörröppning, tvärs över gatan från pojkar karnas barack, stod två gummor med armarna korslagda på de tillplattade brösten och samtalade med dämpade röster.

Roligt att det åter var sommar! Nu kunde de äntligen få gå ut emellanåt i tunnygströjan, arbetsströjan, från järnspis- oset och barnskriket. Och minsta ungen, som sällan höll mun igen, kunde de sätta ut i farstun eller på gröngräset en stund, när han blev för omöjlig. Kanske teg han då. Och i midsommar skulle arbetarfesten i herrgårdsparken bli för alla som kunde gå och krypa. Ack sommar!

— Men din fot, Ture... din konstgjorda fot — utlät sig halvt deltagande, halvt elakt Tyko efter en paus. Jag menar... Har du kunnat hålla henne oviss om den? Ursäkta mej, men du vet: jänter ä så konstiga...

— *Min fot!*

Ture reste sig och blev röd, därefter blek och sedan röd igen.

I en grusgrop i Ripats en vinter hade han skadat sin ena fot, som behandlats av en dålig läkare så att foten måst amputeras och ersättas med en konstgjord av läder — men hade den med den här saken att göra?

— Åh, den hade det... den hade det... En oäkta fot var ett lyte, och jänter var nu en gång så underliga.

Han hade ett skarpt svar på tungan sedan han hunnit hämta sig, men det torkade in strax. Skamsen, likt en som på en bjudning i feststämning blir påmind om att hans dräkt var tarvlig, gick han i stället tyst in i huset.

Det hör till historien att han, Ture, två timmar senare i skymningen fick se genom fönstret, hur hans vän rodde Maj i båt ute på sjön, Hon sjöng med mjuk röst en kärleksvisa. Han vilade lyssnande på åroarna.

Den ädle! I ungarummet i sin brädsäng, bäddad med oriven hyvelspån och en filt däröver, låg Ture vaken och hörde på sången. Han var till mods ungefär som en orm i en myrstack, och ehuru det ej var synnerligen varmt i rummet brann ändå hans kropp het som i feber.

Det var sent på natten då Tyko hemkom trött och ville kasta sig påklädd på sängen.

— Åh, inte ska du ha så bråttom, Tyko! — sade Ture, som hoppat ur sängen och stod framför den andre innan denne hunnit fullfölja sin föresats, ironiskt. — Det är din tur nu att berätta och min tur att lyssna.

Han lade armarna i kors över bröstet och tittade vännen stadigt i synen. — Men du har ej det där utseendet som man skulle önska se hos en lycklig älskare! Ha, ha! Och en rispa har du vid näsan. Har hon klöst dej? Jo, jag känner Maj, jag. Hon är lekfull som katten... hon tycker om för en stund en lekboll i fint skinn och hon tycker om en tur i båt utan att särskilt fråga efter vem som ror henne. När gör du den turen om igen, »lycklige ost»...?

Ture höll upp medan han drog munnen till ett brett leende och fortsatte därpå:

— Säj, har du hört historien om skattgrävaren? I jord, som andra ratat, grävde han och fann en sällsynt sten, men den fränstals honom av en vän, som han i förtroende berättat hemligheten för. Den vännen menar jag var en usling? Känner du igen något i historien? Jag klädde av dej visst, så slapp du göra det själv, eftersom du är klen, som tack för ditt besvär i kväll, Tyko. Men jag strider aldrig om jänter. Jag nöjer mej med att förklara, att jag går min väg, ty under samma tak som en niding kan jag inte sova.

Blek av vrede eller skam stod Tyko orörlig på samma plats framför sängen och hörde på hur deras gamla vänskap trasades ohjälpligt isönder, utan att svara. Nu kröp han långsamt upp i bädden och drog täcket över öronen.

— Go' natt! — sade Ture hänfullt. Och utan att säga något mera gick han fram till sängen, ryckte till sig sin filt, hans enda egendom av värde, rullade ihop den, band sedan ett snöre omkring, slängde byltet på axeln och gick ut i natten.

Karl Östman.

Hava nu alla kvinnor, som så vilja, skrivit sina namn å rösträttslistorna?

Äro alla listor insända till Morgonbris expedition eller till namninsamlingsbyrån, Lästmakareg. 6, Stockholm?

det, full av liv, handlingsiver och upp-tåg.

Något fanns det dock som kunde hålla honom stilla — det var faderns historier, sagor och visor. Carl Bondeson var en vida känd berättare, begåvad med ett fenomenalt minne. Vad han en gång hört, glömde han aldrig. Så grundlades redan under barndoms-tiden hos August Bondeson det intresse för visor och sagor, med vars samlande han senare skulle göra en så fruktbärande insats i vår kultur.

Att August lämnade den rödmålade stugan och de många laxöringarna i Åtran säges ha berott på hans ostyriga anlag. Föräldrarna lära nämligen ha skickat honom till Halmstads läroverk för att han där skulle få lära sig — veta hut. Hans goda läshuyud hade naturligtvis ock invagat modern i den förhoppningen att av sonen skulle bli en duktig präst, till vars ord hon sedan finge lyssna i den vackra, vita Vessige kyrkan — så drömde hon, men August kunde ej bestämma sig härför.

Hans intressen lågo åt naturvetenskap. Växter och djur samlade han tidigt och studerade dem samvetsgrant och när han 1876 på hösten avlade studentexamen i Göteborg, dit han flyttat från det femklassiga läroverket i Halmstad, då visste han, vad han ville bli. På våren 1877 skrev han in sig vid Uppsala universitet som medicine studerande.

När August Bondeson kom vandrande på Uppsala gator i ljusa tjocka vadmalsskläder, som mor Lisa Beata vävt, och stora präktiga stövlar, som far själv gjort — då drogo nog kamraterna och andra med litet på mun åt honom, ty på den tiden voro ljusa kläder inte vanliga och inte hemvävd vadmal och stövlar heller. Intresset för hemslöjd hade ännu ej blivit så allmänt som nu!

Om hans originella yttre till en början väckte mest uppseende, dröjde det dock ej länge innan han som människa och personlighet tillvann sig det största intresse bland kamrater och umgängesvännar. Hans förmåga att roa och underhålla var ofantligt stor, var han kom hade han felan med sig och låtar och polskedanser satte fart i kretsen. Glada visor, historier på landsmål och sagor strödde han omkring sig ur sitt outtömliga förråd.

I Uppsala började han också uppträda offentligt med soaréer, dels ensam, dels tillsammans med andra landsmålare. Hans program upptog då — utom låtar och danser på fiol — folkvisor, folksagor och visor och historier på landsmål, som han själv författat.

Redan som skolgosse började han skriva. Först dikter, senare även prosa. I Den Blåmålade Kistan, där hans efterlämnade papper finnas förvarade, ligger bl. a. även anteckningsböcker från skoltiden, alldeles fullskrivna med poetiska utgjutelser. Dessa ungdomsdikter äro ofta mycket roande att läsa och ytterst ka-

raktäristiska för Bondesons humoristiska och godmodigt ironiska begåvning. Märkvärdigt är att se hur skarpt iakttagande han är trots sina unga år. Följande lilla visa, tagen ur hans allra första anteckningsbok från skoltiden i Halmstad, kan möjligen intressera såsom ett prov på Bondesons lynne och stämning i skolpojksåren.

Knallarevisa.

Med påsen lunka vi mella gäl'a
Med tunnetappar och snippaskåla,
Med alla prutas det de' förstas,
Men alla lura vi dock gunås.

Om lyckans hjul skulle börja skena
Och packan kännas för tung för bena,
Man köper häst och en Smålandsrack
Och börjar dra sina strå till stack.

Till marknads reser man alltid gärna,
Ty denna likna vi vid en tjärna,
Där smöret samlas ur gräddan hop
Och därför komma vi dit i hop.

S'et va * en duk nu mi lilla sköna
De' skulle pryda när i det gröna
Hon med sin herle ** tar sig en sväng,
En ska ha något i dans och fläng.

Se mor, här har i e vacker huva,
Tänk vad nu folket sig skulle gruva!
Vad den på huvet skull sitta väl.
Ja, det hon skulle! Ja, vid min själ.

Och skräpet stryker och pungen tjocknar,
Patron jag räknas till flera socknar.
Varhelst jag håller, 'stig in min bror,
Herrn ska väl tala med kära mor!"

Men motgång även vi få påkänna,
När bankerutten slår överänna.
Båd marknadsstånd och vårt övermod,
Ty allt skall stryka uppå på vår jord.
Scriptum 12 juli 71.

"Rosenbocken".

Blyertsteckning av August Bondeson.
En gammal träskomakare och bondepele-
man, som alltid sjöng på samma gång
han spelade.

* S'et va = skall det vara.

** Herle = gosse.

Denna Knallarevisa finnes i en något förbättrad form införd i hans första utgivna bok: Knäppar på lyran av Håttur, som han lät trycka under gymnasietiden i Göteborg på eget förlag med 40 abonnenter à 1 kr. Sitt författarskap fortsatte han i Uppsala och redan ett år efter ankomsten dit var han färdig att ge ut: Visor på Åtradalens tungomål. Härefter kom i rask följd under studieåren nästan årligen ett eller ett par arbeten från hans hand och då han 1889 avlade sin medicine licentiatexamen och omedelbart bosatte sig som praktiserande läkare i Göteborg hade han redan ett känt och aktat namn som allmogeskildrare och landsmålare. Detta bidrog nog till att hans genast fick en mycket stor praktik — som han sedan också lyckades behålla.

Bland hans förnämsta arbeten må nämnas:

Halländska sagor, berättade på bygdemål;

Historiegubbar på Dal;

Svenska folksagor;

2 samlingar allmogebertättelser;

Skolläraren John Chronsoughs memoarer; och

Visboken, folkets visor sådana de levas och sjungas ännu i vår tid. Denna samling omfattar över 400 svenska folkvisor.

August Bondesons liv var en enda lång ihärdig arbetsdag. I en av de många efterlämnade anteckningsböckerna, som bevaras i Den Blåmålade Kistan, har jag funnit följande rader av honom:

Jag stupade på min post, ej en enda dags vila på 8 år.

Det var hans stora arbete för Visboken, som tog de sista krafterna, bröt hans hälsa.

August Bondesons sinne omtöcknades den sista tiden av hans liv — det var därför en lättnad för hans vännar, då dödsbudskapet kom, ty trots sorgen över förlusten av hans vänsälla personlighet, kunde de ej annat än känna tacksamhet över att han nu slapp lida mer.

Hans arbetsförmåga hade varit oerhörd. Hela sitt liv ända från barndomen förde han anteckningar över allt han hörde och såg. Han tecknade även; i anteckningsböckerna förekomma ofta avbilder av stugor han besökte på sina vandringar, porträtt av karaktäristiska "historiegubbar" och marknadsfigurer, karikatyrer m. m. Hans stora ambition och sega arbetslust drev honom ju också till att under studieåren jämte examensplugget ägna sig åt författarskap och landsmåleri — på så sätt försörjde han sig själv och betungade ej sin gamle far med understödsfordringar. De små skulder han ådragit sig kunde han mycket snart efter ankomsten till Göteborg betala.

Läkareåren i Göteborg voro naturligtvis de mest ansträngande. Den stora praktiken tog mycket på kraf-

terna. Han började sin mottagning redan kl. 8 på morgonen och hade senare på dagen ännu en mottagning — däremellan skulle besök göras hos sjuka i hemmen. För att få tid till att skriva måste han stiga upp 4—5 om morgnarna — det enda möjliga sättet för honom att få ägna sig åt författarskap.

Trots att hans håg så starkt drogs till författareverksamhet, ångrade han dock aldrig sitt val att bli läkare. 'Ivårtom talar han ofta i brev om sin glädje att kunna vara till gagn för människorna genom sin läkaregärning. Men vilken styrka och vilken energi fördras ej för att kunna göra två livsgärningar samtidigt, utan att den ena skadas av den andra. August Bondesons krafter prövades hårt, men han föredrog, som han själv i brev till en vän skriver, "att leva medan jag lever och dö en dag dess förr".

Hans arbetsdag är nu slutad och sitt verk har han lämnat oss alla i arv. Han har fångat och givit oss den svenska folksjälens i sagor, sägner och sång och han har skildrat vår allmoges sådana den är i alla skiften. August Bondesons arbeten äro i sin sanna verklighetstroga form källskrifter för dem, som vilja studera vårt folks karaktär och liv och denna naturtrohet förlänar hans arbeten vid sidan av det litterära värdet ett stort kulturhistoriskt intresse, som alltid måste göra hans verk bestående.

Majgården, Heraserud i november 1913.
Greta Holmgren-Strömbom.

Litteratur.

Fredrika Bremers bild. P. A. Norstedt & Söner. Kr. 2: 25.

Denna bok om kvinnorörelsens förkämpe i vårt land är närmast utgiven med anledning av Fredrika Bremerstatyn, till vilkens resande pågår insamling av medel. Den bör emellertid vara välkommen i och för sig till alla dem, som visserligen hört talas om Fredrika Bremer men dock ganska litet veta om henne.

Boken är utgiven i form av en kalender, d. v. s. i små uppsatser av olika författare. Den är lättläst och ger en god bild av den kärleksfulla, för alla lidande och för kvinnans frigörelse brinnande föregångskvinnan.

Mycket vackert och väl skriven är inledningen av Sigrid Leijonhufvud. Likaså är Lotten Dahlgrens bidrag av stort värde. De första raderna ge oss det i sammandrag: »Fredrika Bremers bild! När vi tänka oss den, hur träder ej det yttre omhöljet tillbaka för den inre personligheten.» En bild av Årsta — Fredrika Bremers barndoms- och ungdomshem och där hon även dog — ges av Ellen Kleman — skriven med verklig stämning. Det kända märket K. J. (Klara Johansson) har i några få rader givit bilden av Fredrika Bremer såsom »vandrerska». Detta är skrivet

med koncentration och känsla i förening. Följ. citat återgives härur:

Vart ville hon då hän, denna egensinniga, otröttliga vandrerska? Hade hon hunnit globen runt, så hade hon dock ej funnit sitt mål. Hon var stadd på vallfärd och forskningsresa efter något som hon visste att ej jorden bär, men under vägen spejade hon i naturens liv och bilder så väl som i människornas liv och verk efter förbud, aningar, begynnelse, möjligheter. Till denna dunkla symbolskrift hade hon en egen klav, ty hon ägde, så innerligt och omistligt som man äger en drömuppenbarelse, ur bilden till de förvirrade fragmenten: det fullkomliga samhället. Denna vision, eller *åskådning*, var hennes livs liv, hennes religion. Den var en inre erfarenhet, som var dag förnyade och som hon åter och åter måste förkunna. »Det är du, himmelska syn, som tvingar mig, som, en gång skådad, en gång fattad, gör det mig omöjligt att nöjas med det halva, oklara och ofullkomliga.»

Ur den blåmalade kistan. Om August Bondeson av Greta Holmgren-Strömbom. Alb. Bonnier. Kr. 4: 50.

Författarinnan är förut bekant för Morgonbris' läsekrets och i detta nummer ha vi just fått en bild av henne om Bondeson. Många hava nog också hört henne sjunga några av de visor Bondeson tagit reda på och givit ut. Hon har god kännedom om den flärdfrie, arbetsamme, i djupaste mening verkligt folkförstående författaren. Och hennes nu föreliggande bok, där hon samlat en del utgivna berättelser och en del drag ur Bondesons liv, är välkommen såsom bidrag till kännedomen om en av våra främste folkskildrare.

Ur Samhällets kamp mot fattigdomen

av

Gustaf F. Steffen.

VII. Svenska arbetarförhållanden och behovet av en lagstiftning om obligatoriska minimilöner.

Frågan om lagstadgade minimilöner inom det industriella hemarbetet.

Av vår undersökning i det föregående framgår, att den existerande lagstiftningen, som påbjuder eller tillstodjer fastställandet av lagligt bindande minimilöner, *i intet enda fall är principiellt begränsad till det hemindustriella arbetet*, utan omfattar eller kan omfatta detta *tillsammans* med likartat fabriks- och verkstadsarbete, så väl som detta *senare enbart*, samt i vissa fall, såsom den engelska kolgruvelagen av 1907 och den kanadiska lagen om lönenämnder av samma år, gäller *uteslutande* arbete, som *icke* utföres i arbetarnas egna hem eller i verkstäder. Bland de av oss här analyserade lagarna är endast den tyska lagen av 1911 uteslutande en hemarbetslag, men den är ju icke i sin närvarande form en minimilönlag, utan blott, enligt vårt förmenande, ett förbud till en sådan. Bland de uppräknade *lagförslagen* gälla de franska och belgiska uteslutande det hemindustriella arbetet, men de österrikiska synes utsträcka sig även till verkstadsarbetare (*Werkstattgehilfen*) och det tyska talar uttryckligen om »ar-

tare, som arbeta hemma eller i fabriker och verkstäder».

Det är visserligen sant, att i Australien och England, så väl som i Frankrike, Belgien och Österrike svältlönerna inom hemarbetsindustrierna på ett avgörande sätt bidragit att sätta minimilönlagstiftningen i gång (eller att framkalla förslag om sådan lagstiftning), men den faktiskt genomförda lagstiftningen har städse fått en vidare omfattning eller tendens. I vissa fall, såsom händelsen är med skiljedomslagstiftningen, har förekomsten av svältlöner alls icke varit utgångspunkten för lagstiftningen, och denna har riktat sig främst på fabriks- och verkstadsindustrier med stora arbetar- och arbetsgivarorganisationer av modernaste typ.

Undersökningar beträffande det så kallade »utsvettningsystemet» (*sweating system*) ha ju spelat en stor roll under minimilönlagstiftningens förberedande skede i vissa länder. Det mest karakteristiska för detta produktionssystem är dock icke att arbetet utföres i arbetarens eget hem. I typiska fall är detta i själva verket blott delvis händelsen, i det att en stor del av arbetet utföres, icke i arbetarens hem, utan hos en »mellanhand» i en »hemverkstad», som visserligen ofta utgöres blott av »mellanhandens» boningsrum anordnade till verkstad. Vad som ger »utsvettningsystemet» dess avgörande och fördärliga särprägel, vare sig arbetet utföres av arbetaren hemma hos honom eller hemma hos »mellanhanden», är omständigheten, att den *egentliga arbetsgivaren* (den handels- eller fabriksfirma, som utlämnar arbetet till utförande åt »mellanhanden») *alls icke är ansvarig för arbetarens löne- och arbetsförhållanden* och oftast ingenting vet om dessa. Detta ansvar faller på »mellanhanden», som oftast blott är en medellös arbetare eller hantverkare och därför saknar en verklig arbetsgivares ekonomiska förutsättningar att kunna uppbära ansvaret på ett för samhället tillfredsställande sätt. Lagstiftningen mot »utsvettningsystemet» kan därför icke bestå blott uti att föreskriva obligatoriska minimilöner, utan måste i främsta rummet framtinga den *egentliga arbetsgivarens* fulla lagliga *ansvar* för de indirekt åt honom arbetandes löne- och arbetsförhållanden över huvud. Ditåt syftar väsentligen den vanligen så kallade »hemarbetslagstiftningen». Fristående vld sidan av denna kommer minimilönlagstiftningen, för att sätta en välbehörlig laglig minimigräns för arbetslönerna inom hemarbets- och mellanhandsindustrier så väl som inom andra industrier eller näringar, där det visar sig att behovet av sådan laglig minimilön föreligger.

Enligt erfarenheten från alla industriländer utgöra mellanhandssystemet och det industriella hemarbetet regelmässigt hårdar för så dåliga löne- och arbetsförhållanden, att deras bekämpande blir en trängande samhällsangelägenhet. Det är vanligen fråga om tillverkning av billiga klädesplagg, billiga husgerådsartiklar eller möbler eller billiga massartiklar,

såsom askar, säckar, påsar o. s. v., vilka förbrukas inom handel och industri. Engrosfirmorna i dessa branscher konkurrera ofta sinsemellan starkt och ha därför ej sällan betänkligt låga försäljningspriser att räkna med. De mellanhänder eller småmästare, som från dem emottaga beställningar och arbetsmaterial, uppvisa en minst lika oreglerad och pressande inbördes konkurrens, uti vilken dessutom ingår den på erfarenhet grundade beräkningen, att det faktiskt knappt finnes någon gräns, under vilken deras arbeterskors och arbetares löner ej låta nedtrycka sig. De ha nämligen i regel eller till mycket stor del att göra med oorganiserade och nästan oorganiserbara massor av isolerat levande, lågt yrkesskickliga, yngre och äldre arbeterskor och arbetare, som på detta sätt söka att komplettera familjeinkomsterna eller andra egna yrkesinkomster eller otillräckliga understöd från enskilda eller det allmänna o. s. v. ända ned till den nivå, där prostitution och arbetsmarknad träda i växelverkan med varandra. Att kunna *helt leva* på de arbetslöner, som framgå ur en sådan komplicerad och ytterst *på arbetslönens obegränsade nedpressbarhet grundad* konkurrenssituation, blir ofta en ren omöjlighet. Man svälter sig fram för en tid och arbetar sig hastigt ned i graven — eller blir i förtid en invalid, som samhället allt framgent har bokförd på sitt dyra fattigvårdskonto.

På senare år ha i olika länder, särskilt i England och Tyskland, undersökningar om hemarbetarnas och mellanhandsarbetarnas löneförhållanden verkställt och avslöjat fruktansvärda missförhållanden inom befolkningslager, som eljes *sakna alla medel att göra sin nöd känd för samhället*. Åren 1906—1907 utfördes av Centralförbundet för socialt arbete en sådan undersökning omfattande 800 kvinnliga och 100 manliga arbetare. Av omkring 560 noggranna uppgifter (som dock till stor del torde vara något för höga, därför att tillräckliga avdrag för det av arbetaren tillsläppta materialet m. m. ej gjorts) synes framgå, att blott omkring 160 veckoinkomster voro högre än 10 kronor, men fler än 300 lägre än 7 kronor.

2. Behovet av minimilönlagstiftning för särskilda grupper av fabriks- och verkstadsarbetare, jordbruksarbetare m. fl.

Vad beträffar det *kvinnorarbete i fabriker och verkstäder*, vilket synbarligen uppvisar tillräckliga överensstämmelser uti löneförhållandena med vissa arter av hemarbete, för att behöva indragas under samma lagstiftning om minimilöner som dessa, är en särskild utredning naturligtvis av nöden.

En blick på de tillgängliga, mer omfattande och pålitliga utredningarna och statistiska materialsamlingarna beträffande svenska lönearbetares närvarande inkomster och *dessas förhållande till de närvarande kostnaderna för livsuppehållet*, torde kunna övertyga en var om den mycket vidsträckt förekomsten i

vårt land av arbetslöner eller genomsnittliga årliga arbetarinkomster, vilka befinna sig nere vid själva det fysiska existensminimum. Jag menar ett inkomstminimum, som lämnar intet övrigt för upprätthållandet av högre yrkesduglighet och en god fostran av det uppväxande släktet — för att nu icke tala om försäkring mot arbetsbrist, sjukdom och invaliditet och kostnaderna för den smula kulturliv, som skall kunna övertyga även den fattige om, att han är *människa* och icke bara ett arbetsök. Några få exempel och hänvisningar måste här vara tillfyllest.

Det framhålles ofta, och med rätt, att arbetslönerna inom *jordbruket* i vårt land stigit högst ansenligt under de senaste 25 åren. Men det får ej förbises, att denna stigning utgått från den *allt för låga* lönenivå, vilken så kraftigt bidrog till *utvandringens* flodvåg mellan 1886 och 1894, samt att samtidigt levnadskostnaderna stigit ofantligt och en allmän övergång från naturalöner till penninglöner ägt rum. Enligt kommerskollegii undersökning (Arbetsstatistik L: 1) utgjorde riksgenomsnittet år 1910 för dagsverkspris för *fasta* manliga daglönare i *egen* kost och *utan* fri bostad 2,47 kronor under sommaren och 1,88 kronor under vintern. Om vi räkna 5 sommarmånader och 7 vintermånader och oavbruten sysselsättning, erhålles en maximal årsinkomst å omkring 660 kronor. För *tillfälliga* manliga daglönare i egen kost blir sommarlönen 2,79 kronor och vinterlönen 2,08 kronor samt den maximala årsinkomsten enligt samma beräkningsgrund omkring 730 kronor. Men det är ju allt för djärvt att antaga, att de *tillfälliga* arbetarna ha full sysselsättning alla söckendagar året igenom. Och nog skall den opartiske iakttagaren nödgas medge, att det väl behöver utredas, hur sådana arbetares verkliga inkomster och inkomstmöjligheter förhålla sig till ett anständigt existensminimum och till behovet av ett samhällsskydd för sådant existensminimum.

Samma utredningsbehov föreligger utan tvivel, vad många klasser av våra industriarbetare angår. De kollektivavtal, som 1907—10 upprättades vid åtskilliga av våra tändsticksfabriker och sedan prolongerats intill 1913, visa att vid vissa av de *bättre* fabriker fullgoda manliga arbetare hava en timlön, som varierar från 24 öre upp till 30 öre, vilket senare är ett maximum för det högst avlönade slaget av arbete. Årsinkomsten vid oavbruten sysselsättning skulle således för de lägst avlönade uppgå till blott omkring 740 kronor, om vi antaga en 10 timmars arbetsdag. Blott avsevärda extra förmåner skulle kunna höja en sådan familjeförsörjareinkomst upp till ett acceptabelt existensminimum. Eljes torde det visa sig att industrien, här såsom så ofta, parasiterar på hustrurnas och barnens förvärsarbete och slutligen överlämnar den utslitne arbetaren åt fattighuset.

Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att kommerskollegii undersökning angående livsmedels- och bostadspriser

Morgonbris 1914.

Morgonbris, den socialdemokratiska kvinnorörelsens tidning, börjar med detta nummer sin tionde årgång.

Morgonbris vill vara ett verkligt agitationsmedel bland kvinnorna, ett medel till upplysning, till höjande av deras solidaritetskänsla, ansvarskänsla och målmedvetna arbete på socialismens färverkligande. Alla fackföreningar, ungdomsklubbar, nykterhetsloger, kvinnogillen och andra organisationer bland arbetarörelsen böra därför se noga till att Morgonbris äges och läses av alla kvinnor inom deras resp. organisationer.

Morgonbris utkommer en gång i månaden och utsändes till kommissionärer och organisationer omkring den 1:sta i varje månad.

Prenumerationspriset å posten är kr. 1:20 pr år, 65 öre pr $\frac{1}{2}$ år, 40 öre pr $\frac{1}{4}$ år, postarvode inberäknat. Prenumeration emottages å alla postkontor.

Lösnummerpris såsom förut, 10 öre pr exemplar, med 20 procents avdrag för organisationer och kommissionärer och redovisningskyldighet en månad efter varje nummers mottagande.

Organisationer äro ekonomiskt ansvariga för sina kommissionärer.

En tidnings framgång är beroende av dess *läsekrets' utökning*. Redaktionskommittén uppmanar därför kommissionärer att öka sina ansträngningar att få tidningen alltmer spridd.

Morgonbris redaktionskommitté.

i Sverige under åren 1908—1909 (Arbetsstatistik D: 2) ger vissa värdefulla stödjepunkter för uppskattningen av det inkomstbelopp, som för närvarande på olika orter i riket må anses motsvara ett passande existensminimum för en yrkesarbetare och hans familj (hustru och två barn såsom genomsnittstyp). Utgifterna per år för de viktigaste slagen av *livsmedel* beräknades, då familjens årsinkomst uppgår till omkring 2,000

Nya Banken

— STOCKHOLM —

Sparkassa 4 1/2 proc.

kronor, för år 1909 uppgå till följande belopp för vissa orter, ordnade från ett maximum (i Kiruna) till ett minimum (i Vänersborg). I Kiruna 804 kr.; i Stockholm 764 kr.; i Malmö 724 kr.; i Göteborg 713 kr.; i Gävle 706 kr.; i Norrköping 682 kr.; i Domnarvet 679 kr.; i Vänersborg 663 kr. Hyran per år för ett rum och kök utgjorde i genomsnitt 1909 för Stockholm 333 kr.; för östra Sverge 146 kr.; för södra Sverge 116 kr.; för västra Sverge 128 kr. och för norra Sverge 204 kr. Belysande för själva levnadsstandardfrågan är att hyran för två rum och kök i dessa områden av landet utgjorde i Stockholm 528 kr.; i östra Sverge 248 kr.; i södra Sverge 199 kr.; i västra Sverge 216 kr.; i norra Sverge 334 kr. I Göteborg var medelhyran för ett rum och kök år 1909 214 kr. och för två rum och kök 348 kr.

Då officiella utredningar av denna art redan föreligga, är det i varje fall omöjligt att alltjämt på ett rent fantastiskt eller godtyckligt sätt underskatta det inkomstbelopp, som en familjeförsörjare inom arbetarklassen faktiskt behöver för närvarande på en viss ort i vårt land för att med de sina kunna leva i hyvning och för att kunna upprätthålla sin arbetsduglighet och självkänsla såsom medborgare. Och det är med denna vår kunskap om levnadskostnadernas läge, som vi måste jämföra t. ex. de beräkningar av de allmänna inkomstförhållandena, vilka nu nyligen verkstälts inom *Aldersdomsförsäkringskommittén*. Vi erfara i del II av betänkanget, att Sverges hela *manliga* befolkning mellan 18 och 67 års ålder år 1908 (1 jan.) utgjorde 1,428,100 samt att av dessa 840,300 eller 58,8 % beräknades hava årsinkomster *under 800 kronor*. Av de 840,300 voro 386,200 *gifta* män, vilkas förmåga att ensamma försörja en mycket måttligt stor familj sålunda synes i kanske flertalet fall vara i hög grad tveaktig. Av alla de 1,428,100 männen mellan 18 och 67 år beräknades 410,300 eller 28,7 % *hava mindre än 500 kronor* i årsinkomst. Även om alla dessa voro ogifta, skulle väl ingen kunna påstå, att de hade ett fullt acceptabelt existensminimum uti ett land med så höga och ständigt så starkt stigande levnadskostnader som vårt.

Samhällets kamp mot fattigdomen av Steffen. I. Den lagstadgade minimilönen är utkommet & Tidens förlag och kostar netto 1 kr.

Adress till Soc.-dem. kvinnokongr. V. U.

Ordf.: fru *Agda Östlund*, Upplandsgatan 61, 4 tr., Sthlm.
Skr.: fru *Anna Sterky*, Wallingatan 6, n. b., Sthlm.

Arbetarebanken

Avdelningskontorét Kungsgatan 60.

Kassafack uthyras fr. 50 öre i månaden.

För klubbarna att rekvirera:

Protokollsböcker Kr. 1: — **Stadgar** pr 100 st. Kr. 3: —
Matriklar » 2: 50 **Medlemskort** ... » » » » 2: —
Kassaböcker » 1: 50

Morgonbris expedition, Upplandsgatan 85, Stockholm.

Den socialistiska internationella kvinnodagen äger rum d. 8 mars. Kvinnoklubbar och andra kvinnoorganisationer uppmanas att å denna dag avhålla möten för att på så sätt samfällt demonstrera för kvinnornas fulla medborgarrätt.

En artikel om förslaget till ny äktenskapslagstiftning av advokaten G. Stjernstedt kommer att inflyta i något av tidningens närmaste nummer.

Partilager i Stockholm hos *Daw. Dahl*, Triewaldsgränd 3. Allm. tel. 252 52. Riks. 29 07.

Partilager för landsorten hos *A.-B. Tekn. Fabr. Kronan* i Karlstad. Ordertelefon 10 89.

Kvinnan motarbetar sitt eget bästa

när hon avråder mannen att teckna försäkring å sitt eget eller bägge makarnas liv. På grund av mindre dödlighet ha kvinnor lägre premier i **DE FÖRENADE**. Premiebefrielse vid sjukdom och olycksfall, m. fl. förmåner.

Sv. Livränteförsäkringsbolaget

Framtiden

— ömsesidigt —

Folkpensionering.

Folkförsäkring.

Livförsäkring.

Förmånligaste försäkringsvillkor.

En arbetarhustru

borde icke köpa annan symaskin än

Solidar-Symaskinen,

som är den yppersta i handeln, av största fullkomning och ger största valuta. Vi bjuda fullaste garanti för att de med vårt firmamärke försedda maskinerna äro ett fabrikat, som på teknikens nuvarande ståndpunkt är det högsta som kan uppnås och överträffas icke av något annat fabrikat. Särskilt förmånliga betalningsvillkor.

Symaskinsaffären **SOLIDAR**,
Vasagatan 52, STOCKHOLM.

Soc.-dem. kvinnornas samorganisations

i Sthlm styrelse sammanträder 3:dje fredagen i varje månad kl. 7 e. m. å Bryggeriarb.-förb. exp., Barnbusgatan 14. Ordf. och korresp. fru A. Frösell, Upplandsg. 47, 4 tr. Allm. tel. 286 58. Kassörskan träffas för uppbörd tredje fredagen kl. 7 e. m. första månaden i varje kvartal å Bryggeriarb.-förb. exp.

Sthlms Allm. kvinnoklubb (soc.-dem) avhåller ordinarie möte 1:sta måndagen i varje månad kl. 8 e. m.

Obs.! Lokal i P-salen, Folkets Hus.

Styrelsen.

Kiruna soc.-dem. kvinnoklubb avhåller ordinarie möten 1:sta och 3:dje måndagen varje månad i Folkets Hus' lilla sal kl. 8,30 e. m.

Styrelsen.

Hälsingborgs soc.-dem. kvinnoklubb avhåller möte 1:sta och 3:dje måndagen i månaden i Folkets Hus F-sal kl. 8 e. m. Sjukkasen har uppbörd andra mötet i månaden.

Styrelsen.

Gellivare soc.-dem. kvinnoklubb avhåller ordinarie möte 1:sta och 3:dje måndagen varje månad kl. 4 e. m. Lokal: Nya Folkets Hus.

Styrelsen.